

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.45>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОПИТУ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК СВІДКІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ: ПРОБЛЕМИ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ

Павлюк П.П.,

аспірантка

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Павлюк П.П. Нормативно-правове регулювання допиту медичних працівників як свідків у кримінальних провадженнях: проблеми понятійного апарату.

У даній статті досліджуються термінологічні проблеми правового регулювання допиту медичних працівників як свідків у кримінальних провадженнях. Для цього проаналізовано кримінальні процесуальні норми, які регламентують допит медичного працівника в статусі свідка, а також положення Цивільного кодексу України, Основ законодавства України про охорону здоров'я та підзаконних нормативно-правових актів (Правил виписування рецептів на лікарські засоби і медичні вироби, Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України).

Встановлено, що п. 4 ч. 2 ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) медичних працівників, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю, допитувати в якості свідків не дозволяється. В такому випадку допит можливий за умови звільнення медичного працівника від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, що довірила їм ці відомості, у визначеному нею обсязі.

З'ясовано, що станом на сьогодні в українському законодавстві термін «медичний працівник» міститься в декількох підзаконних нормативно-правових актах, і їх зміст не є тотожним; термін «лікарська таємниця» не є формально визначеним, а така складова терміну «лікарська таємниця» як «інтимна і сімейна сторони життя особи» не визначена ні в кримінальному процесуальному законі, ні в будь-яких інших нормативно-правових актах.

Зроблено висновки про необхідність вдосконалення понятійного апарату в частині регламентації допиту медичних працівників як свідків шляхом уніфікації та конкретизації термінів «медичний працівник» і «лікарська таємниця», а також внесення змін у п. 4 ч. 2 ст. 65 далі – КПК України.

Ключові слова: кримінальний процес, кримінальне провадження, розслідування, допит, свідок, медичний працівник, лікарський імунітет, право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, лікарська таємниця, інтимна і сімейна сторони життя особи

Pavlyuk P.P. Normative and legal regulation of the questioning of medical workers as witnesses in criminal proceedings: problems of the conceptual apparatus.

This article examines the terminological problems of legal regulation of the questioning of medical workers as witnesses in criminal proceedings. For this purpose, the criminal procedural norms regulating the questioning of a medical worker in the status of a witness, as well as the provisions of the Civil Code of Ukraine, the Fundamentals of Ukrainian legislation on health protection, and secondary regulatory legal acts (Rules for prescribing prescriptions for medicinal products and medical products, Instructions on the work of departments (groups, sectors, senior inspectors) monitoring the execution of court decisions of penal institutions and remand prisons, the Procedure for the provision of medical care to those sentenced to imprisonment, the Rules of Internal Procedure of remand prisons of the State Criminal Enforcement Service of Ukraine).

It was established that Clause 4, Part 2, Art. 65 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the Criminal Procedure Code of Ukraine) of medical workers who, in connection with the performance of professional or official duties, became aware of an illness, medical examination, examination and their results, intimate and family aspects of a person's life - about information, which constitute a medical secret, it is not allowed to be questioned as witnesses. In such a case, interrogation is possible on the condition that the medical worker is released from the obligation to keep professional secrecy by the person who entrusted them with this information, to the extent determined by him.

It was found that, as of today, in Ukrainian legislation, the term «medical worker» is contained in several subordinate legal acts, and their content is not the same; the term «medical secrecy» is not formally defined, and such a component of the term «medical secrecy» as «intimate and family aspects of a person's life» is not defined either in the criminal procedural law or in any other regulatory legal acts.

Conclusions were made about the need to improve the conceptual apparatus in terms of regulating the questioning of medical workers as witnesses by unifying and specifying the terms «medical worker» and «medical confidentiality», as well as making changes to Clause 4, Part 2 of Art. 65 further - CCP of Ukraine.

Key words: criminal process, criminal proceedings, investigation, interrogation, witness, medical worker, medical immunity, the right of an individual to secrecy about his health, medical secrecy, intimate and family aspects of a person's life.

Постановка проблеми. Допит свідка є однією з ключових слідчих (розшукових) дій у будь-якому кримінальному провадженні. Допит свідка на стадії досудового розслідування дає можливість отримати (зібрати) достатньо відомостей і важливої інформації про подію розслідуваного правопорушення.

Водночас тільки той допит, що проведений уповноваженим на те працівником правоохоронних органів з неухильним дотриманням вимог кримінального процесуального закону, та з використанням відповідної тактики буде максимально ефективним, дасть можливість використати показання свідка в подальшому як доказ у конкретному кримінальному провадженні. Саме тому, на нашу думку, дослідженню проблемних питань регламентації порядку допиту категорії осіб, для яких встановлено виняток, варто приділити окрему наукову статтю.

Стан опрацювання цієї проблематики. Чимало науковців присвятили свої праці допиту, а також тактиці його проведення, як-от: Я.П. Зейкан, М.С. Туркот, Л.Д. Удалова, В.Ю. Шепітько. У даній же праці ми пропонуємо окремо більш детально зупинитися на проблематиці понятійного апарату положень, що регламентують порядок допиту медичних працівників як свідків.

Метою статті є аналіз термінології у положеннях кримінального процесуального закону, що регламентує механізм допиту медичних працівників як свідків у кримінальних провадженнях.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до частини 1 статті 65 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань. Частиною 2 статті 65 КПК України передбачено перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки, в тому числі, медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю (п. 4 ч. 2 ст. 65 КПК України) [1]. Аналогічна заборона також передбачена в загальних положеннях про допит (ч. 8 ст. 224 КПК України) [1].

Для правильного тлумачення процитованої норми доцільно звернутися до профільних законів, які визначають зміст ключових термінів: «медичний працівник», «лікарська таємниця», «інтимна і сімейна сторона життя особи».

Цікаво, що в положеннях профільного у сфері охорони здоров'я Основ термін «медичний працівник» використовується, але не визначається. Цей термін можна знайти в підзаконних нормативно-правових:

1. *медичний працівник* – лікар, який перебуває у трудових відносинах із суб'єктом господарювання, який має ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, або фізична особа-підприємець (далі – ФОП), яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, а також в установлених цими Правилами випадках фельдшер відокремленого структурного підрозділу амбулаторії центру первинної медичної (медико-санітарної) допомоги (п. 3 ч. 2 розділу I Правил виписування рецептів на лікарські засоби і медичні вироби); [2].

2. *медичний працівник* – лікар, фельдшер, медична сестра закладу охорони здоров'я Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України», розташованого на території установи виконання покарань (СІЗО) (п. 11 ч. 3 розділу I Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів); [3].
3. *медичний працівник* – лікар, фельдшер, медична сестра закладів охорони здоров'я ДКВС (п. 4 ч. 2 розділу I Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі); [4].
4. *медичний працівник* – лікар, фельдшер, медична сестра закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України, що розташовані на території СІЗО (п. 9 ч. 3 розділу I Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України). [5].

Отже, термін «медичний працівник» є узагальнюючим для професій працівників у сфері охорони здоров'я, характеристики для яких передбачено у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 78. Охорона здоров'я.). Саме на них поширюється так званий «лікарський імунітет».

Слід також звернути увагу, що мова йдеться про заборону допиту про вичерпний перелік відомостей – «про відомості, що становлять лікарську таємницю». Зазначене співвідноситься з положеннями статті 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основи), відповідно до якої «медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків» [6]. Про такий випадок йдеться у ч. 3 ст. 65 КПК України, з якої слідує, що медичні працівники з приводу зазначених довірених відомостей можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, що довірила їм ці відомості, у визначеному нею обсязі. Таке звільнення здійснюється у письмовій формі за підписом особи, що довірила зазначені відомості [1].

Варто звернути увагу і на положення ч. 1 ст. 286 Цивільного кодексу України, яким передбачено право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, що, крім вже згаданих у п. 4 ч. 2 ст. 65 КПК України відомостей про лікарську таємницю про діагноз, включає в себе «факт звернення за медичною допомогою» та «відомості, одержані при її медичному обстеженні». Фізична особа зобов'язана утримуватися від поширення інформації, зазначеної у частині першій цієї статті, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел (ч. 3 ст. 286 ЦК України) [7].

Щодо терміну «інтимна і сімейна сторони життя особи», то чинне українське законодавство його не містить.

Хоча вказані прогалини не відносяться до сфери регулювання безпосередньо кримінальним процесуальним законом, вони, беззаперечно, потребують усунення, оскільки неоднозначність термінів, їх формальна невизначеність дають можливість учасникам кримінального провадження маніпулювати ними в процесі тлумачення. Відсутність в чинному законодавстві термін «інтимна і сімейна сторони життя особи», наприклад, дозволяють як допитуваній особі, так і працівнику правоохоронного органу, що проводить допит, самостійно, на власний розсуд, визначити допустимі межі, за які не має права виходити медичний працівник під час його допиту як свідка в кримінальному провадженні за ст. 140 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Очевидно, вказане негативно впливає на якість допиту, його ефективність, можливість в подальшому визнати показання медичного працівника допустимим доказом, а також притягнення його до кримінальної відповідальності за незаконне розголошення лікарської таємниці розголошення ним лікарської таємниці на підставі ст. 145 КК України [8].

Висновки. На підставі проведеного аналізу пропонується усунути законодавчі прогалини шляхом:

1. доповнення ч. 1 ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» термінами «медичний працівник», «лікарська таємниця»;
2. приведення у відповідність між собою термінів «медичний працівник», «лікарська таємниця» у підзаконних нормативно-правових актах;
3. викладення п. 4 ч. 2 ст. 65 КПК України в наступній редакції: «медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про відомості, які становлять лікарську таємницю».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI / *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Про затвердження Правил виписування рецептів на лікарські засоби і медичні вироби, Порядку відпуску лікарських засобів і медичних виробів з аптек та їхніх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.08.2005 № 782/11062 / *Офіційний вісник України*. 2005. № 29. Ст. 1745. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-05/ed20230401#n446>.
3. Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів: Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 847/5 / *Офіційний вісник України*. 2012. № 48. Ст. 1912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-12#Text>.
4. Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 / 2014. № 69. Ст. 1949. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14#Text>.
5. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України: Наказ Міністерства юстиції від 14.06.2019 № 1769/5. *Офіційний вісник України*. 2019. № 58. Ст. 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text>.
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
7. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. Ст. 920. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.